

OILA TARBIYASI MAZMUNI VA MOHIYATI

Azimova Larisa Jamoliddin qizi

Shahrisabz Davlat Pedagogika Fakulteti

Pedagogika yo'nalishi 2-kurs 1.24-guruh

Annotatsiya: Mazkur maqolada oila tarbiyasining mazmuni va mohiyati, uning shaxs kamolotidagi o'рни hamda jamiyat taraqqiyotiga ta'siri yoritilgan. Oila tarbiyasi farzand shaxsini har tomonlama rivojlantirishda muhim ijtimoiy-pedagogik omil sifatida tahlil qilinadi. Maqolada oilada tarbiyaning asosiy yo'nalishlari — axloqiy, aqliy, jismoniy, mehnat va estetik tarbiya mazmuni ochib berilgan. Shuningdek, ota-onaning tarbiyaviy mas'uliyati, oilaviy muhitning bola tarbiyasiga ta'siri hamda milliy va umuminsoniy qadriyatlarning oila tarbiyasidagi ahamiyati asoslab berilgan. Tadqiqot natijalari oila tarbiyasini samarali tashkil etish bo'yicha amaliy tavsiyalarni ishlab chiqishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Kalit so'zlar: Oila tarbiyasi, tarbiya mazmuni, tarbiya mohiyati, shaxs kamoloti, oilaviy muhit, ota-ona mas'uliyati, axloqiy tarbiya, milliy qadriyatlar, ijtimoiylashuv, pedagogik jarayon.

Аннотация: В данной статье рассматриваются содержание и сущность семейного воспитания, его роль в личностном развитии и влияние на развитие общества. Семейное воспитание анализируется как важный социально-педагогический фактор в комплексном развитии личности ребенка. В статье раскрываются основные направления семейного воспитания – нравственное, интеллектуальное, физическое, трудовое и эстетическое воспитание. Также обосновывается воспитательная ответственность родителей, влияние семейной среды на воспитание ребенка и важность национальных и универсальных ценностей в семейном воспитании. Результаты исследования имеют большое значение для разработки практических рекомендаций по эффективной организации семейного воспитания.

Ключевые слова: Семейное воспитание, содержание воспитания, сущность воспитания, личностное развитие, семейная среда, родительская ответственность, нравственное воспитание, национальные ценности, социализация, педагогический процесс.

Abstract: This article discusses the content and essence of family education, its role in personal development and impact on the development of society. Family education is analyzed as an important socio-pedagogical factor in the comprehensive development of a child's personality. The article reveals the main areas of family education - moral, intellectual, physical, labor and aesthetic education. It also substantiates the educational responsibility of parents, the influence of the family

environment on child education, and the importance of national and universal values in family education. The results of the study are of great importance in developing practical recommendations for the effective organization of family education.

Keywords: Family upbringing, content of upbringing, essence of upbringing, personal development, family environment, parental responsibility, moral upbringing, national values, socialization, pedagogical process.

Kirish:

Jamiyat taraqqiyoti va barqaror rivojlanishi bevosita sog'lom va barkamol avlodni tarbiyalash bilan chambarchas bog'liqdir. Barkamol shaxs shakllanishida oila muhim ijtimoiy institut sifatida alohida o'rin tutadi. Oila bolaga ilk ijtimoiy tajriba, axloqiy me'yorlar va hayotiy qadriyatlarni singdiruvchi asosiy tarbiya maskani hisoblanadi. Aynan oilada farzandning dunyoqarashi, xulq-atvori, mehnatsevarligi va jamiyatga munosabati shakllanadi.

Bugungi globallashuv va axborotlashgan jamiyat sharoitida oila tarbiyasining mazmuni va mohiyatini chuqur o'rganish dolzarb masalaga aylanmoqda. Zamonaviy ijtimoiy jarayonlar, texnologik taraqqiyot va madaniy o'zgarishlar oiladagi tarbiyaviy munosabatlarga yangi talablar qo'ymoqda. Shu bois maqolada oila tarbiyasining mazmuni, asosiy yo'nalishlari va pedagogik ahamiyatini ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilish hamda uni takomillashtirish masalalariga e'tibor qaratiladi.

Asosiy qism

Oila tarbiyasi shaxs shakllanishining eng muhim va dastlabki bosqichi bo'lib, u bolaning butun hayoti davomida namoyon bo'ladigan ijtimoiy, axloqiy va ma'naviy sifatlarning asosini belgilab beradi. Oila jamiyatning kichik modeli sifatida farzandni ijtimoiy munosabatlar tizimiga tayyorlaydi. Oilada shakllangan tarbiyaviy muhit bolaning xarakteri, dunyoqarashi va xulq-atvoriga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Oila tarbiyasining mazmuni farzand shaxsini har tomonlama rivojlantirishga qaratilgan bo'lib, u axloqiy, aqliy, jismoniy, mehnat va estetik tarbiya yo'nalishlarini o'z ichiga oladi. Axloqiy tarbiya orqali bolada halollik, vijdonlilik, adolat, kattalarga hurmat va kichiklarga g'amxo'rlik kabi insoniy fazilatlar shakllantiriladi. Axloqiy tarbiya oilada ota-onaning shaxsiy namunasi, kundalik muomala va oilaviy munosabatlar orqali amalga oshiriladi. Aqliy tarbiya bolaning tafakkurini rivojlantirish, bilim olishga qiziqishini oshirish va mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Oilada kitob mutolaasi, suhbatlar, savol-javoblar va rag'batlantirish usullari orqali farzandning intellektual salohiyati rivojlantiriladi. Jismoniy tarbiya esa bolaning sog'lom ulg'ayishini ta'minlash, sog'lom turmush tarziga rioya qilish va jismoniy faollikni oshirishga qaratilgan.

Mehnat tarbiyasi oilada farzandni turli uy yumushlariga jalb etish, mas'uliyat hissini shakllantirish va kelajak kasb tanlashga yo'naltirish orqali amalga oshiriladi.

Mehnat orqali bola mustaqillik, intizom va mehnatsevarlik sifatlarini egallaydi. Estetik tarbiya esa farzandda go'zallikni his etish, san'at va madaniyatga mehr uyg'otish, did va estetik qarashlarni rivojlantirishga xizmat qiladi. Oila tarbiyasining mohiyati ota-ona va farzand o'rtasidagi o'zaro munosabatlarda namoyon bo'ladi. Oilada sog'lom psixologik muhit, o'zaro hurmat va ishonch mavjud bo'lsa, tarbiyaviy jarayon samarali kechadi. Ota-onaning tarbiyaviy mas'uliyati, pedagogik madaniyati va farzandga bo'lgan e'tibori tarbiya natijadorligini belgilovchi asosiy omillardan biridir. Shuningdek, oila tarbiyasi milliy va umuminsoniy qadriyatlarga tayangan holda olib borilishi zarur. Milliy an'analar, urf-odatlar, xalq pedagogikasi namunalaridan foydalanish oilaviy tarbiyaning mazmunini boyitadi. Zamonaviy sharoitda oila va ta'lim muassasalari hamkorligi oila tarbiyasining samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Hozirgi davrda jamiyatda yuz berayotgan ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy o'zgarishlar oila tarbiyasi mazmuniga ham sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Axborot texnologiyalarining keng tarqalishi, ommaviy axborot vositalari va ijtimoiy tarmoqlar bolalar tarbiyasiga yangi imkoniyatlar bilan birga muayyan xavf-xatarlarni ham yuzaga keltirmoqda. Shu sababli oila tarbiyasida zamonaviy pedagogik yondashuvlardan foydalanish, farzandlarda tanqidiy fikrlash va axborot madaniyatini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Oila tarbiyasida uchraydigan muammolardan biri — ota-onalarning pedagogik bilim va ko'nikmalarining yetarli emasligidir. Ayrim hollarda tarbiya jarayonida haddan tashqari qattiqqo'llik yoki, aksincha, befarqlik holatlari kuzatiladi. Bu esa bolaning shaxsiy rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shuning uchun ota-onalar uchun pedagogik maslahatlar, treninglar va ma'rifiy tadbirlarni tashkil etish oila tarbiyasini takomillashtirishda muhim hisoblanadi. Shuningdek, oilada tarbiyaviy ishlarni yosh xususiyatlarini hisobga olgan holda olib borish zarur. Har bir yosh davrining o'ziga xos psixologik va ijtimoiy xususiyatlari mavjud bo'lib, tarbiya jarayonida ularni inobatga olish farzand bilan samarali muloqot o'rnatishga yordam beradi. Ota-onaning farzand ruhiy holatini tushunishi, uning qiziqish va ehtiyojlarini qo'llab-quvvatlashi ijobiy tarbiyaviy natijalarga olib keladi. Oila tarbiyasida ijtimoiy hamkorlik ham muhim o'rin tutadi. Mahalla, maktab va jamoat tashkilotlari bilan hamkorlikda olib borilgan tarbiyaviy ishlar farzand shaxsini barkamol qilib tarbiyalash imkonini kengaytiradi. Ayniqsa, milliy qadriyatlar, vatanparvarlik va fuqarolik mas'uliyatini shakllantirishda ushbu hamkorlikning ahamiyati katta.

Xulosa

Oila tarbiyasi jamiyat taraqqiyoti va barkamol avlodni voyaga yetkazish jarayonida hal qiluvchi ahamiyatga ega bo'lgan muhim ijtimoiy-pedagogik jarayondir. Oila shaxs tarbiyasining ilk va asosiy muhitini tashkil etib, aynan shu muhitda bolaning dunyoqarashi, axloqiy qarashlari, ijtimoiy faolligi hamda hayotga bo'lgan munosabati shakllanadi. Shu bois oila tarbiyasining mazmuni va mohiyatini chuqur o'rganish

hamda uni ilmiy asosda tashkil etish bugungi kunning dolzarb masalalaridan biridir. Oila tarbiyasi farzandning jismoniy sog'lomligi, aqliy salohiyati, ma'naviy-axloqiy yetukligi va mehnatga munosabatini shakllantirishga qaratilgan bo'lib, u axloqiy, aqliy, jismoniy, mehnat va estetik tarbiya yo'nalishlarini o'z ichiga oladi. Ushbu yo'nalishlarning uyg'un va tizimli olib borilishi farzand shaxsining har tomonlama kamol topishiga xizmat qiladi. Ayniqsa, oiladagi sog'lom psixologik muhit, o'zaro hurmat va mehr-muhabbat tarbiyaviy jarayonning samaradorligini ta'minlovchi asosiy omillardan hisoblanadi. Zamonaviy globallashtirish sharoitida axborot texnologiyalarining keng tarqalishi, ijtimoiy munosabatlarning murakkablashuvi va madaniy qadriyatlarning xilma-xilligi oila tarbiyasiga yangi talablarni qo'yimoqda. Bu esa ota-onalardan pedagogik bilimlarni muntazam oshirib borishni, farzand tarbiyasida zamonaviy va milliy yondashuvlarni uyg'unlashtirishni talab etadi. Oila va ta'lim muassasalari, mahalla hamda jamoat tashkilotlari o'rtasidagi hamkorlik oila tarbiyasining samaradorligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Xulosa sifatida ta'kidlash joizki, oila tarbiyasini ongli, maqsadli va tizimli ravishda tashkil etish barkamol, ma'naviy yetuk, ijtimoiy mas'uliyatli shaxsni shakllantirishning eng muhim sharti hisoblanadi. Oila tarbiyasiga e'tibor qaratish nafaqat alohida bir oilaning, balki butun jamiyatning barqaror rivojlanishini ta'minlashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. – Toshkent, 2022.
3. Munavvarov A.K. Pedagogika. – Toshkent: O'qituvchi, 2016.
4. Quronov M., Tursunov I. Pedagogika nazariyasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2014.
5. Ochilov A. Oila pedagogikasi. – Toshkent: Ma'naviyat, 2015.
6. Hasanboyev J., To'raqulov X. Pedagogika asoslari. – Toshkent: O'zbekiston, 2018.